
CRKVENO GLAGOLJAŠKO PJEVANJE U OMIŠLJU

(NA OTOKU KRKU) SVEČANA MISA, MRTVAČKA MISA I NEKI

LITURGIJSKI NAPJEVI

---

*Izvorni znanstveni članak
UDK: 783 (497.5 Omišalj)*

NACRTAK/ABSTRACT

Ovaj rad je nastao 1963./64. godine na poticaj akademika V. Žganca (1890.-1976.) i predstavlja diplomski rad obranjen na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Ima pionirski značaj jer, kako navodi autor "nalazim se na neistraženom i neispitanom području i zato sam unaprijed svjestan nekih manjkavosti i nedostataka ...". Radi navedenog, M. Leščan (1936.-1991.) se našao pred ne baš laganim zadatkom s ciljem da prikupljenu građu svrsta i prikaže da bi "svatko tko nešto zna o muzici, a nije čuo za glagoljaško narodno pjevanje, dobio o njemu ispravnu i što iscrpniju sliku".

Mnoge naše kulturne tekovine padaju u zaborav. Vrijeme ih uništava. Toliki naši muzeji, stari gradovi, dvorci, sakralne građevine podliježu zubu vremena. Tako je i s našom tisućugodišnjom baštinom, koja se zove glagoljaško pjevanje. Ona je u izumiranju. Velika količina materijala sakupljena je i leži u arhivu Staroslavenskog instituta u Zagrebu (oko 30 koluta magnetofonske trake). No, taj materijal treba dešifrirati, analizirati, sistematizirati i obraditi, da se s njime upozna širi krug naše kulturne javnosti.

Mnogi kulturni radnici dižu svoj glas za očuvanje starih kulturnih spomenika. Na nama je da spasimo od zaborava ono što se da spasiti. Tradicija glagoljaškog pjevanja naglo izumire pred pojavom modernih glazbenih sredstava. Umiru stariji ljudi, koji su napamet znali čitave knjige napjeva što su se pjevali prilikom crkvenih obreda. Današnja mladež malo pokazuje interesa za ovu vrstu pjevanja. Tako se događa nešto što prije nije bio slučaj: nekad je narodu strana melodija brzo prešla u sopilsku skalnu, dok danas opet ove stare melodije prelaze u moderniju dur-skalnu.

Pjevač crkvenih pjesama iz Omišlja, Tome Lesica u razgovoru s dr. Žgancem kaže: "Antifoni su moderni, a psalmi su u sopilskoj skali. To je oduvijek tako. Neke melodije od sopila prelaze va ovu od harmoniki. Danas se ne čuje niš' drugo nego samo džez i harmonika i uho vleče na ovo modernije."

Da bismo razumjeli, kako se ipak tako dugo, usprkos nametanju tuđinskog jezika i pritiska stranog svećenstva održalo narodno pjevanje, moramo razumjeti veliku ljubav i brigu za očuvanje te dragocjene baštine od strane ovih pučana.

Tome Lesica kaže: “Ja ne bin dal sopilu za najveći organ na svitu ki postoji i to je meni toliko va srcu, da ne morem prejt’ priko toga da se to zapusti.”

Drugi razlog zašto sam baš uzeo crkveno glagoljaško pjevanje je u tome što ga smatram našom dragocjenom prastarom baštinom, koja je premalo poznata i premalo cijenjena, premda je odigrala važnu historijsku ulogu. Uz narodni jezik ona je jačala svijest o samostalnosti našeg naroda i hrabrila ga u borbi protiv tuđina.

Stoga sam se obratio dr. Žgancu, da me on uputi na neko naše područje crkvenog folkloru koje je još dosta sačuvano. On mi je vrlo rado izišao ususret, upoznavši me s glagoljaškim pjevanjem u Omišlju na otoku Krku. Tu započinje moje slušanje toga pjevanja, koje sam upoznao preko magnetofonskih snimaka, što ih je dr. Žganec načinio za Staroslavenski institut u Zagrebu. Kasnije, boraveći nekoliko dana na terenu, upoznao sam na licu mjesta tu bogatu riznicu crkvenog pjevanja. Zahvaljujući brizi dr. Žganca i Staroslavenskog instituta, dobio sam na raspolaganje magnetofon i radne snimke, da mi posluže za transkripciju tih napjeva.

Prvotno sam mislio uzeti za temu svoje radnje Crkveno glagoljaško pjevanje u Omišlju na otoku Krku, no kasnije sam uvidio da je taj materijal vrlo opsežan i za sada još neispitan u cijelom svom opsegu. Zato sam temu omeđio na najinteresantnije i najmarkantnije dijelove (po mojem mišljenju) iz te materije, pa sam uzeo u obzir:

a) Misu - svečanu i mrtvačku sa svim stalnim dijelovima ili tzv. Ordinarijem mise, zatim sa svim promjenljivim dijelovima i s onim dijelovima koje svećenik sam pjeva;

b) Neke, osobito lijepe i karakteristične liturgijske napjeve kroz crkvenu godinu.

Prihvativši se toga posla, našao sam se pred ne baš laganim zadatkom, da tu građu nekako svrstam i onako prikažem, da bi svatko tko nešto zna o muzici a nije čuo za glagoljaško narodno pjevanje, dobio o njemu ispravnu i što iscrpniju sliku. Ovakav, moj rad je pionirski, jer se nalazim na neistraženom i neispitanom području i zato sam unaprijed svjestan nekih nedostataka koji se nužno javljaju tijekom samoga rada.

I. OMIŠALJ

Omišalj ili, kako ga domaći zovu, Omišalj je slikovito mjesto sagrađeno na strmoj litici iznad Omišaljskog zaljeva. To je starinsko sijelo knezova Frankopana. On je danas omiljeno turističko mjesto zbog osobito lijepog položaja i bujne vegetacije. Domaće stanovništvo uglavnom živi od vinograda, premda ima i nešto malo pšenice, prosa i ječma.

Samo ime potječe, navodno, od rimskog naziva tvrđave - castrum Musculum (mišić), od toga dolazi talijanski Castelmuschio, pa hrvatski Omišalj.

Teško je govoriti o povijesti Omišlja, budući da ima malo povijesnih podataka. Postoje neke sigurne godine, a oko njih se razvila usmena tradicija za koju međutim, ne možemo sa sigurnošću utvrditi da je povijesna istina. U nedostatku drugih izvora moramo se ipak i njome poslužiti da ilustriramo makar prividno prošlost ovoga grada.

Prastanovnici Omišlja živjeli su u predjelu koji se danas zove Mira, Mirine (ruševine), a nekad se zvalo Fulvinium (Fulfinion). To je bila grčko-rimska naseobina (200.-300. god. p.n.e.). I danas se ponekad nađu na tom mjestu u moru amfore, crjepovi i drugo. U crkvi postoji iz toga vremena ploča s natpisom: "Lucius Trebius Paulus veteranus legiae VIII."

Gaj Julije Cezar spominje Fulvinium kao napušteni grad u VIII. glavi svoga djela "De bello civili". Ne zna je li taj grad bio napušten zbog pljačkanja gusara ili zbog malarije. Njemački pisac, Georg Veith, u svom djelu "Zu dem Kämpfen der Cäsarianer in Illyrien" opisuje bitku između vojski Pompejevih i Cezarovih legata, koja je bila god. 49. p.n.e. i to kod današnjeg mjesta Voz, blizu Omišlja.

O dugom razdoblju od doseljenja Slavena i cijelom periodu narodnih vladara povijest vrlo malo govori. Zna se da se u 8. stoljeću doseljuju na Krk Hrvati, a romanski živalj povlači se u grad Krk. Krčka biskupija spominje se također u 8. stoljeću. Krk u to vrijeme spada pod bizantsku vlast "Thema Dalmatiae". Godine 1000. Mlečani su zavladao Krkom, a u drugoj polovici 11. stoljeća Krk dolazi pod vlast hrvatskih kraljeva i postaje centar glagoljaškog pokreta (prvi pisani spomenik hrvatske povijesti - Bašćanska ploča iz 1100. god. potječe iz tog vremena).

Tek godine 1213. spominje se "Capitulum rurale" (eoski kaptol); po čemu znamo da su već tada postojali glagoljaški svećenici. Oni su služili misu i zajednički molili časoslov (brevijar) u crkvi. Taj običaj sačuvao se i danas tijekom velikih blagdana. Poslije mise bi svi svećenici išli, osim "plovana" (župnika) na seljački posao kao i drugi težaci. Na samom Krku oko godine 1527. bilo je oko 300 svećenika glagoljaša.

Od godine 1116. do 1480. suverenitet na otoku se koleba između venecijanske i ugarsko-hrvatske premoći, ali zapravo u to vrijeme vladaju na otoku krčki knezovi Frankopani.

Župna Crkva sv. Marije datira svakako prije god. 1405. Ta godina spominje se na rozeti iznad portala, a godina gradnje crkve se ne spominje, znači da je crkva svakako bila starija. U uvali Sepnu (Sepen) vide se ruševine nekadašnjeg Benediktinskog samostana. O tome samostanu postoji važan povijesni

dokument; Naime, papa Inocent IV. je dozvolio, preko krčkog biskupa Fruktuoza, benediktincima da smiju i dalje glagoljati. Znači da su benediktinci prigrlili narodni jezik i uporno ga čuvali. U župnoj crkvi, u sakristiji, postoji ploča iz tog samostana na kojoj je uklesana mitra i štap (znakovi časti, koji su pripadali benediktinskom opatu) i urezan natpis na glagoljici: "Va ime Božje. Amen. Godišta gospodnjega 1476. Stjepan opat gda učini." Smrću ovog opata crkva i samostan su brzo propali.

Na mjestu gdje je danas župni dvor i škola, postojao je nekada Frankopanski kaštel, koji je srušen 1911. god. Ostalo je dvorište sa starom cisternom i ploča na istočnoj strani župnog dvora, na kojoj piše glagoljicom: "Godine 1478. sagrađen bi taj kaštel za kneza Ivana i sina kneza Mikule." Knezovi Frankopani spominju se još za doba Bele IV. Tada su na Krku vladali Fridrih i Bartul Frankopan koji su navodno pomogli Beli IV. potući Mongole kod Vrbnika. Frankopani su vladali Krkom sve dok ga nije zauzela Venecija. Zapravo, u borbi za vlast sa svojom braćom, knez Ivan pozvao je u pomoć Mlečane, a oni su ga naravno uzeli u zaštitu i zavladao Krkom (godine 1480.).

Od tada potječe ona pjesma, u kojoj se knez Ivan, kad ga Mlečani odvede na galiju (kako piše narodna tradicija), obraća gradu i govori: "Oj turne moj lipi, kome li te ostavljam?"

Mlečani su vladali otokom od 1476. (1480.) sve dok Napoleon nije zauzeo Veneciju 1797. Iz Napoleonova doba (1809.-1813.) sačuvana je cesta uz more. Nakon toga, otok pripada Austriji. Pričaju da je u to doba loza osobito dobro rodila. Kasnije je zavladao filoksera pa su se ljudi dali na moreplovstvo i putovali svijetom, a osobito u Ameriku za zaradom. Kada bi ostarili, vratili bi se u domovinu i gradili kuće. Tako se Omišalj razvio do svoga najvećega sjaja (u to vrijeme imao je oko 2000 stanovnika). Danas ima nešto manje od 800, jer je mnogo stanovništva zaposleno u Rijeci, a velik broj ljudi živi u Americi.

POVIJEST I NARODNA TRADICIJA GLAGOLJAŠKOG PJEVANJA

Od kada datira pjevanje u staroslavenskoj liturgiji i kako je nekada izgledalo, ne možemo danas utvrditi jer nema nikakvih pisanih spomenika. Ono je do nas došlo tradicijom, koja kako znamo podliježe promjenama. Danas ljudi više ne pamte koliko su stare te melodije.

Prema podacima što sam ih dobio od pjevača, tradicija glagoljaškog pjevanja je vrlo stara. Dokle ona seže, to vjerojatno nećemo nikada doznati. Činjenica je svakako da su pučki pjevači (sakristani, mežnjari) naučili crkveno pjevanje od starih svećenika glagoljaša. Uvijek se za vrijeme službe Božje pjevalo responzorijalno: po dva pjevača bila su na koru iza oltara, a dva na koru kod

ulaza. Ako je bilo više ljudi, ponovno bi formirali dva kora (danas ih ima u svakom koru 15-20).

OPĆI PODACI O PJEVANJU, SADRŽAJU I PJEVAČIMA

Po kazivanju pjevača ovih napjeva možemo doznati da postoje dvije vrste melodija u crkvenom glagoljaškom pjevanju. Jedne su takve da se mogu svrstati pod kategoriju dura ili mola. To su, po njihovu mišljenju, ostaci benediktinskih melodija (Benediktinci su imali svoj Samostan sv. Nikole u uvali Sepnu ispod Omišlja pa su se s tog područja gregorijanske melodije širile u narod). Druge su narodne, a sve što je narod stvarao bilo je u vezi sa sopilama, jer se to pjevanje pratilo uz sopile. Sadržaj pjevanja je vrlo bogat i raznolik. To su mise, liturgijski napjevi kroz godinu, pjevani oficiji (jutrenja, večernja; dijelovi časoslova ili brevijara što ga moli svećenik), antifone, himne, litanije, pjesme uz sprovode itd.

Pjevači su Tome Lesica stariji, rođen 1889. god. (mežnjar, sakristan ili crkvenjak) i Tome Lesica mlađi, rođ. 1916., stolar (marangun) i orguljaš. Obojica su vrlo dobri pjevači koji znaju mnogo napjeva i dobro ih pamte; obrazovani su i inteligentni, premda nemaju nikakve škole osim osnovne. Mlađi Tome je vješt orguljaš i svirač na dvojkinje i sopile. Također se vrlo dobro snalazi u čitanju crkvenih knjiga. Originalan staroslavenski tekst pisan glagoljicom čita tako lako i tečno kao da je studirao slavistiku.

Budući da sam puno puta slušao snimke ovih napjeva, koje sam kasnije i transkribirao, stekao sam uvjerenje da tu ima mnogo heterogenih elemenata i da je gotovo svaka pjesma za sebe jedan novi muzikološki problem. Zato sam odlučio da najprije izvršim analizu svakog pojedinog primjera s popratnim komentarom, što ga daju sami pjevači. Ta analiza se uglavnom dotiče melodijske, formalne i estetske strane napjeva. Nastojao sam iz svake melodije izvući karakteristične pojedinosti, koje će kasnije poslužiti za stvaranje općenitog suda o ovom fenomenu našeg narodnog pjevanja.

II. MELODIJSKA I FORMALNA ANALIZA SVAKOG POJEDINOG NAPJEVA

Ovi crkveni napjevi se uglavnom pjevaju dvoglasno, izuzevši promjenjive dijelove (poslanicu, evanđelje, neke dijelove psalama itd.). Budući da ih u našem slučaju pjevaju samo dva pjevača, oni markiraju dva kora pjevača. Prilikom snimanja magnetofonom htjelo se postići da pjevači najprije otpjevaju jedan napjev zajedno, zatim posebno prvi glas, pa posebno drugi. To se međutim pokazalo uzaludnim, jer čim jedan pjevač (prvi ili drugi) pjeva sam,

on pjeva melodiju, a ne pratnju kako bismo očekivali. Osim toga, kada pjeva sam, toliko iskiti melodiju da preuzme neke pomake iz drugog glasa, tako da melodija ništa ne izgubi od svoje ljepote u jednoglasju. O tome ćemo još posebno govoriti.

1. SVEČANA MISA (s nekim dijelovima obične mise)

G o s p o d i

(br. 1)

Ova melodija se pjeva u nedjelju i blagdane. Vrlo je polagana i veličanstvenog ugođaja. Praksa je da se pjeva tri puta Gospodi, tri puta Kriste i tri puta Gospodi. Naši pjevači pjevaju jedan put Gospodi, dva puta Kriste i jedan put Gospodi, da se misa ne bi oduljila. Formalno je ova melodija trodijelna: A (a,b), B (a^v,b), C (c,d).

Interesantna je imitacija (označena zagradom); drugi glas u Kriste donositelju prvog glasa iz Gospodi. Inače pratnja je u terci, a mjestimično se pjevanje odvija i u unisonu, i to ne samo na prvom, nego na drugom i trećem stupnju melodije. Vrijedno je spomenuti da ova melodija u svojoj završnoj kadenci modulira u dur, na što ćemo se posebno osvrnuti kod modalne analize.

S l a v a (obični)

(br. 2)

Slava obični je bliska koralnoj recitaciji, jer scenu kraja melodijskog retka pretvara u kratku melodijski interesantniju kadencu, koja ima dvije formule:

- a) obično kad pjeva jedan pjevač solo i
- b) kad pjevaju oba zajedno.

Ova slava u završnom stihu modulira u dur-tonalitet.

S l a v a (svečani)

(br. 3)

Svečani napjev ima isti početak kao i obični (za svaki dan). Završetak se razlikuje. Prvi stih ovog napjeva razlikuje se samo po kadenci; u svakodnevnom napjevu kadenca je - as-fis, g (unisono, dakle kadenca istarske ljestvice), dok u svečanoj Slavi završetak melostiha modulira u dur. Daljnji stih donosi nov

muzički materijal, vrlo gipke linije, koji u mnogočemu podsjeća na duhovski himan (melodija tog himna pjeva se na sve veće blagdane). Oba ta napjeva imaju opet izvjesnih sličnosti s motivom Kyrie iz koralne mise "De angelis".

Radi usporedbe donosim u notnom prilogu taj svečani himan i Kyrie iz mise "De angelis". Muzička forma tog stavka je: A + B x X.

V e r u j u (obični)

(br. 4)

Za ovaj Veruju moglo bi se ponoviti ono što je već rečeno za obični Slava. Melodija je vrlo jednostavna, nevelikog opsega. Za razliku od Slave, ovaj Veruj ostaje u frigijskom načinu (eventualno istarskoj ljestvici). Zanimljivo je istaknuti da konačna kadenca nije na tonu *e*, (koji je u tijeku stavka nota finalis), nego na *fis*, dakle na drugom stupnju.

V e r u j u (svečani)

(br. 5)

Ovaj stavak tvori posebno poglavlje što se tiče mnogih muzičkih parametara (ritam, melodija, modalitet, forma). U početku mi je nedostajao dobar dio (nešto više od trećine) ovog jedinstvenog i osobitog napjeva, jer se pjevačima prilikom snimanja dr. Žganca žurilo da dođu što prije do kraja.

Radi toga, a i radi prikupljanja nekih podataka, morao sam ići na teren snimiti one dijelove koji nedostaju.

Iz same svećenikove intonacije odiše već izvjesna širina i svečano, blagdansko raspoloženje. Prvi stih "Oca svemogućega" pokazuje izvjesnu sličnost s prvim stihom običnoga Veruju, samo što je daleko bogatije orijentiran i što se neki intervali povećavaju.

Pokušamo li nekako izdvojiti neke elemente iz te bogate riznice visokog muzičkog ukusa pučkog pjesnika, ostat ćemo zapanjeni. Ta sloboda neomeđenog, nesputanog ritma, kao nosioca zasićenog muzičkog tkiva itekako je dobro smišljena. Nakon gibljivog, fluktuirajućeg tkanja prvog dijela, dolaze sporije notne vrijednosti koje podcrtavaju maestozni karakter liturgijskog teksta.

Pogledamo li u kakvoj je korelaciji tekst i melodija, i tu ćemo se začuditi kompozitorskom talentu naroda. Vrhunci melodijske linije naglašavaju najvažnije riječi teksta (tako npr.: neba i zemlje, Sina Božja, jedinorodna, od Oca rođena, na nebo itd.). Svaki članak uz male iznimke ima svoju melodiju. Te iznimke tvore posebnu simetriju i doprinose formalnom jedinstvu stavka.

Izmjena silabičkog i melizmatičkog pjevanja znatno oživljuje muzičko tkivo. U cijelom stavku osobito se ističu bogate i raznolike kadence (svaka je drugačija). Malo će nas iznenaditi naoko dosadna slika posljednjih članaka (vs-krsne tretji dan), no to je samo privid. Ako pažljivo poslušamo i udubimo se u tekst, vidjet ćemo da je baš s tim dugim ponovljenim notama postignuta izvanredna snaga i monumentalnost. Tu je muzika vjerna službenica liturgijskog teksta.

Ovaj Veruju zadao mi je najviše muke kod transkripcije. S dosadašnjim svojim poznavanjem materijala o tzv. istarskoj ljestvici, nisam znao da se tu radi o specijalnoj kromatici, koja mi nikako nije išla u glavu ni u uho.

Budući da me je taj problem zainteresirao, dr. Žganec mi je dao da transkribiram dvije melodije tzv. "Gospinog plača" s otoka Hvara, gdje je on primijetio sličnu pojavu. Te su me melodije zapanjile svojom izražajnošću zbog svoje specijalne tonske građe. One su već bile zapisivane prije (u Sv. Ceciliji), ali izgleda da ti zapisi ne odgovaraju stvarnosti, jer oni donose notnu sliku koja bi odgovarala tonskom materijalu dura. Međutim, ovdje se ne radi ni o duru ni o molu. Na taj problem ću se još osvrnuti na kraju ovog izlaganja.

Da se uvjerimo u posebnost sustava tonske građe, dosta je da pogledamo upotrebnu skalu toga Veruju. Ona se kreće u specijalnom kromatskom nizu, gdje imamo svega jedan cijeli stepen (približno), tri polustepena, a drugo su sve četvrtstepeni. O koliko se tu centi radi, to bi trebalo egzaktno izmjeriti.

Za razmatranje ove pojave osobito je očit 4., 5. i 6. članak Vjerovanja. Toliko bogatstvo napjeva s tako malim nizom tonova zaslužuje svakako našu pažnju, ako ne i divljenje. Promotrimo melizam ispod riječi *jedinorodnago*. Ništa manje nego 19 tonova obuhvaća ta jedina riječ. (Ambitus tog isječka je zapravo mala terca: fis, a - s izmjeničnim tonom b). Melodija se od a, po polustepenima i u četvrtstepenima, valovito spušta na fis. Mislim svakako da je tu došao do punog izražaja i improvizatorski talent mlađeg pjevača Lesice, koji je upravo majstorski obogatio jednostavni temeljni napjev. Pokazat ću to kasnije na primjeru, što ga najprije pjevaju oba pjevača, a onda on sam.

Taj kromatizam svakako unosi nov element u ovaj napjev. Inače mjestimice imamo u melodiji skokova većih od polutona, a manjih od cijelog tona. Najveći skok u melodiji je mala terca.

Pred nama je pojava sasvim novog tonskog niza, s kakvim se još nismo susreli. Ja se ne bih složio s terminom skala - ovdje se radi o seriji koja ima svoje zakone. Neki tonovi na specijalnim mjestima imaju ulogu modulacije; pjevač jedva primjetno povisi ili snizi jedan ton i nađe se u novom tonskom nizu. Da budem jasniji, objasnit ću to na primjeru. Uzimamo napjev ispod teksta: *Sina Božja jedinorodnago*. Kao prvu seriju imamo tonski niz *h, ais, gis, fisis*, (riječi: Sina Božja); drugi niz počinje tonom a, koji je nešto niži,

vrlo blizak gisu: ovdje je gis vrlo blizak po intonaciji tonu a (opet modulacija), kojim započinje novi niz (a, gis, fisis, fis).

Vrlo je teško o tome govoriti jer su svi ti tonovi približni, ali se vrlo jasno osjeća da se melodijska linija kreće u malim isječcima većeg tonskog niza.

Vrijedno je malo obratiti pažnju na drugi glas, da vidimo koliko je on samostalan. Ponekad zbog melodijskih gibanja pojedinog glasa nastaje križanje dionica, tako npr. na mjestima označenim s + i ++ često puta drugi glas ima sinkopiranu ritmičku figuru.

Interesantna je kadenca ovog Veruju na drugom stupnju i to u terci.

S v e t

(br. 6)

Ovaj Svet je vrlo jednostavan napjev sličan gregorijanskim napjevima (himnima itd.). Ovdje se jasno osjeća prisustvo crkvenog modaliteta (frigijskog). Bilo bi zanimljivo ispitati porijeklo tog napjeva i original usporediti s ovom narodnom derivacijom. Intonacija nije ni ovdje potpuno čista, ali je ipak puno bliža tempiranom pjevanju, nego npr. u Veruju. Po formi on posjeduje trodijelnu strukturu a, b, c, (vidi analizu primjera).

B l a g o s l o v j e n

(br. 7)

Blagosloven ima melodiju vrlo sličnu melodiji Svet (gotovo izvedenu; to se često opaža i kod koralnih melodija). Blagosloven izgleda b^v, c (dvodijelna). Završna kadenca u terci koja naginje prema kvarti (dakle, opet frigijska!).

A g a n ĉ e B o ž j i

(br. 8)

Aganče je opet motivički povezan s Blagosloven i sa Svet. Prva faza je gotovo doslovno ponovljen b^v iz Blagosloven, a druga ima korijen u završetku prve fraze iz Svet (označimo ga s a¹). Formalno je ovaj stavak trodijelan (kao i svaki Agnus Dei u katoličkoj liturgiji). Kadenca u ovom primjeru je durska za razliku od prijašnjih (iz Svet i Blagosloven) frigijskih.

Drugi stupanj je ovdje ponekad alteriran (eis); znači da inklinira prema istarskoj ljestvici.

2. PROMJENLJIVI DIJELOVI

P r i s t u p (svečani)

(br. 10)

Melodija svečanog pristupa je mirna, koralna recitacija, silabičkog karaktera, s mjestimičnim melizmima pri završetku stiha. Njezin melodijski opseg, kadenca i počeci upućuju na to da je to frigijska (eventualno hipofrigijska) melodija.

U primjerima imamo dvije varijante ovog svečanog tonusa, kojega narod zove: *vela nota* (vidi br. 11).

P r i s t u p (obični)

(br. 12)

Interesantan je slučaj istog pristupa (s istim tekstom), koji je u tzv. *maloj noti* (obični, svakodnevni tonus). Opseg napjeva se smanjio na malu tercu (fis, a - s izmjeničnim notama eis, b); ritam pjevanja je postao brži, a karakter napjeva se potpuno izmijenio jer je on sada prešao u narodnu, sopilsku skalu.

3. DIJELOVI KOJE PJEVA SVEĆENIK

P o s l a n i c a

(br. 12)

Ova Poslanica na poseban način pokazuje bogatstvo melodijske invencije. Ona se pjeva u tzv. svečanom tonusu, za koji Omišljani smatraju da je samo njihov. Ovako bogatu melizmatiku teško ćemo naći u bilo kojoj poslanici latinskoga obreda. Ako pogledamo strukturu napjeva, vidjet ćemo da postoji više elemenata. Prvo je sam početak (a), drugo su melodijski završeci (kadence), gdje se u tekstu nalazi točka (b), treće su završeci gdje bi u tekstu bio ispisan zarez (c) i konačno završetak cijele Poslanice (d). Mogu reći iz vlastitog slušanja da ovako bogati napjev poslanice nisam još nikada čuo. To je divna ornamentika koja podsjeća na bogate rezbarije Buvininih vrata ili na reljefe s portala majstora Radovana.

Danas se taj napjev još jedva čuje, jer se u crkvu unose gregorijanski napjevi, koji istiskuju ove glagoljaške.

E v a n đ e l j e

(br. 13)

I napjev Evanđelja je jednako tako bogat, možda još bogatiji od Poslanice. To nije tek dosadno čitanje na nekoliko tonova, nego su to lijepo zaokružene muzičke misli. I tu možemo razlikovati nekoliko elemenata:

- a) intonacija - "Gospod s vami", zatim odgovor: "I s duhom tvojim"...
- b) početak napjeva Evanđelja i
- c) završetak Evanđelja.

Tkogod je slušao gregorijanske napjeve, neće se moći oteti dojmu sličnosti i uspostaviti će direktno vezu s melodikom jednostavnih gregorijanskih korala, koji se približavaju pučkom shvaćanju. Završeci obiju melodija su frigijski, dakle napjevi su u starocrkvenim tonalitetima.

4. MRTVAČKA MISA (s promjenljivim dijelovima)

P r i s t u p (Introitus)

(br. 14)

Ovaj Pristup je čista koralna recitacija (isti napjev služi i kao napjev za Stepenuju), durskog karaktera (mjestimično inklinira prema istarskoj skali).

G o s p o d i

(br. 15)

Ovaj primjer je vrlo poučan s više gledišta. Melodija je vrlo bogata, ukrašena melizmima. Ima svečani karakter kao i Gospodi za blagdan. Iznenađila me činjenica da ovaj Gospodi po bogatstvu muzičkog tkiva nadmašuje onaj svečani. U prvi mah to izgleda čudno. Jedan mrtvački napjev pa da bude bogatiji od blagdanskoga! No, to je duboko povezano sa shvaćanjem prvih kršćanskih vjekova, da smrt nije žalost, nestanak, već prijelaz u bolji život, (Sjetimo se koralne melodije mrtvačkoga Kyrie, koja je također u duru, radosna i vedra). I ta činjenica mogla bi nas utvrditi u mišljenju da su to vrlo stare melodije, nastale iz izvorne pučke religioznosti.

Ovaj stavak je trodijelne forme (A, B, C), a prvi i drugi dio imaju vrlo sličnu konstrukciju: $A = a + b + c$; $B = a^v + b + c$. Impresivan dojam ostavlja na nas završna kadenca, koja ne završava centralnim tonom fis, koji je po sve-mu sudeći tonika, nego s eis. Ovaj nas završetak upućuje na to, da je to mo-

dificirana frigijska kadenca. Ovakvih primjera ima još, pa je to svakako upozorenje da ta pojava nije izumrla.

S t e p e n n a j a (Graduale)

(br. 16)

Gotovo ista melodija s mrtvačkim pristupom; koralna recitacija, koja u završnoj kadenci modulira u dur.

S l i d n i c a (Sequentia)

(br. 17)

Slidnica svečana:

Prva strofa ima posebnu melodiju, a za sve ostale strofe služi druga, Svaki stih ima svoju melodiju (strofa se dijeli na tri stiha, dakle $A = a + b + c$). Zadnja strofa ima istu samo jednu kiticu (a) s ostalima, dok je završetak drugačiji, jer i ta melodija modulira u dur. Drugi glas ponavlja često ritmičku figuru ( ) ispod izdržane note ( )

Slidnica obična: (br. 18)

Ova Slidnica ima formalnu strukturu kao i prethodna. Melodija joj je slična, samo što je pojednostavljena. Pjeva se mnogo brže, slično kao neki pjevani govor, za razliku od prijašnje melodije koja ima svečani pjevni karakter.

P r i k a z a n j e (Offertorium)

(br. 19)

Ovaj napjev je čistog sopilskog karaktera. Njegova konstrukcija je litanjskog tipa (forma. = $A \times X$), znači da svaki stih (zapravo jedna smisljena jedinica teksta) ima jedan te isti napjev koji se ovdje djelomično manifestira prema dužini i naglascima samog teksta. Pogledamo li prvu frazu označenu zagradom, opazit ćemo začuđujuću sličnost s melodijom Pristupa ili Prikazanja Mrtvačke mise. Mislim da nije pretjerano zaključiti na međusobnu povezanost ovih napjeva. I ovdje vidimo najjednostavnija izražajna sredstva, koja ukusnim variranjem daju pojedinim strofama ipak izvjesnu raznolikost. I ovdje se radi o specifičnoj frigijskoj kadenci koga će se pojaviti u još nekim primjerima.

S v e t

(br. 20)

Svet započinje prvi glas (dublji) i pjeva ga 3 puta, kao što je običaj u katoličkoj liturgiji. Te motive sam označio s a, b, c. Opseg toga napjeva je u pentakordu dura. Nakon što prvi glas otpjeva svoju ulogu, nastupa drugi s novim motivom, koji sam označio s m (most) jer preko njega modulira u drugi tonalitet i onda donosi motiv av, bv, cv (nešto malo proširen i variran) i to za tercu više. Dakle, imamo pravu imitaciju i to za malu tercu više (možda se tu krije podsvjesni utjecaj svirke sopila u terci, odnosno seksti).

Tekst: "Plna sut nebesa i zemlja slavi Tvoje je" kao i "Hosana va višnji", donosi isti melodijski materijal s potrebnim modifikacijama koje zahtijeva tekst.

Forma ovog Svet je, dakle, litanijska (A /a+b+e/ x 4). Ponavljanje ovdje igra veliku ulogu u gradnji forme.

B l a g o s l o v j e n

(br. 21)

Blagoslovjen isto počinje pjevati jedan pjevač sam, a nakon male pauze nastupa drugi glas. Melodijska građa je slična kao kod Svet (av + bv + ev). Hosana je ista kao kod Svet. Formalna slika je A + A.

Ovaj Blagoslovjen i Svet ne može se po pričanju pjevača svirati na sopile. Kad ga slušamo, imamo čudan dojam previranja, kolebljivosti i nesigurnosti ovih intervala. Po svemu sudeći, to bi mogla biti durska koralna melodija koja je podlegla preinaci istarskog načina pjevanja.

Potvrdu za ovu tvrdnju donijet će mi i zapis Stanislava Prepreka (melodija mrtvačkog Svet iz mjesta Jablanca), o kojemu ću govoriti u dodatku.

J a g a n ĉ e

(br. 22)

Jaganjče Božji pokazuje sve osobine durske melodije koja ima koralni karakter. Intervali su ponešto suženi i nečisti zbog netemperiranog pjevanja. Opseg napjeva je u heksakordu (e - cis). Opaža se izvjesna srodnost ovog napjeva s onim iz Blagoslovljen, također iz Mrtvačke mise. Neke kadence unutar samog stavka pripadaju istarskoj ljestvici, tako npr. a, b. Po formi je trodijelan: A, A, Av, s tim da se dva puta pjeva "daj njim pokoj!", a, treći puta "daj njim pokovični". Napjevi su gotovo identični, osim ovog dodatka (code) s rječju "vični" (slovo ć).

P r i č e š ć e n i j e (Communio)

(br. 23)

To je čista koralna recitacija djelomično u unisono, a djelomično dvoglasno. Ovaj napjev je također povezan s prijašnjim. Ovo Pričešćenije je jedan od lijepih primjeraka durske melodije iz ovog područja crkvenog pjevanja.

I z b a v i m e, G o s p o d i (Zibera me, Domine)

(br. 24)

Ovo je također koralna recitacija vrlo skromnog opsega (zapravo e - g; znači mala terca s izmjeničnom notom a prema gore i dis prema dolje). Forma je ovdje litanjska, svaka strofa ima isti napjev.

5. PJESME KOJE SE PJEVAJU TIJEKOM POGREBA

Š e s t o k r i l n i

(br. 25)

Ovaj napjev je osobitost omišaljskog pjevanja. On se pjeva tijekom pogreba odraslog pokojnika.

Šestokrilni - to su anđeli sa šest krila, koji se spominju u Starom Zavjetu kod proroka Izaije. Ta njihova krila simboliziraju brzinu u izvršenju Božjih zapovijedi.

To je divna naricaljka puna boli i ujedno nade da će pokojnik ući u bolji život, u društvo s anđelima i arkandelima. Ovaj napjev je u čistoj istarskoj skali; može se svirati na sopile. Forma je litanjska A x X. Ovdje se izrazito osjeća labilnost kadence. Jedanput je to fis, koji i čujemo kao toniku, a inače eis. Ovaj napjev pjeva kor pjevača do teksta zaključno s riječima: "Pokoj mu daj, Gospodi", a prisutni puk odgovara: "Pokoj vični daj mu, Gospodi itd."

Iza otpjevanog Šestokrilnog slijedi "napovid" za sve one koji su umrli na moru, u avionu, u ratu, u nesrećama itd. Budući da je "napovid" kratka, u narodnom jeziku, ovdje ću vam je prikazati. Navodim pučkoga pjevača, neka nam sam govori:

"Naredila sveta majka Crikva, da se mora svaki dan Boga moliti, a osobito u najveće blagdane (principali), kada se puk kršćanski sakuplja va crikvi. Budući da je danas dan izvršenja ovoga našega brata umrvšega, koji dok je živio prosio je Boga iskrnjega za oprostjenje, a sad ne može. Budući da ga je taknula desnica božanska, ja vas mjesto njega molim, da mu oprostite".

Puk odgovara: "Bog mu prosti". Svećenik nastavlja: "Pomolimo se Gospodinu Bogu za ovoga pokojnoga brata našega umrvšega, da ako se duša njegova nalazi u mukah purgatorija, da bi se po milosti božjoj i po isprošenju Blažene Djevice Marije i po molbah naših oslobodila od ovih muk i dopeljala u Kra-ljevstvo nebesko i za njezinu pomoć recimo: Gospodi pomiluj, Hrste pomiluj, Gospodi pomiluj, Oče naš..."

"Slijedi molitva za sve mrtvace, koji su pokopani va crikvi i cimetiru (groblju) oko crikve i onda, koji su umrli vani, koji su umrli u nesrećama, u panici, koji nisu imali prilike da se ispovide."

Ovo pjevanje Šestokrilnog i "napovid" su narodni običaji, koji su vrlo stari i koji su se zadržali kod puka, pa su se s vremenom legalizirali kao sastavni dio obreda kod ukopa mrtvaca.

6. NEKI LITURGIJSKI NAPJEVI KROZ CRKVENU GODINU

ADVENTSKE PJESME

Poslan bi anđel Gabrijel

(br. 26)

Ova se pjesma pjeva u Adventsko doba (Došašće). Ima 15 kitica koje se sve pjevaju i to tako da prvu pjevaju pjevači na koru, a ostale puk. Bit će zanimljiva komparacija ovog zapisa s već gotovim iz Sv. Cecilije. O tome će biti govora u dodatku.

Ova pučka pjesma naoko monotona i malog opsega, ipak je vrlo bogata. Puna ukrasnih nota, melizama, polagana i odmjerena, ona posjeduje dostojanstven izraz. Tu možemo vidjeti koliko je razvijen osjećaj za ritam kod pučkog umjetnika. Vrlo je interesantan drugi glas, koji pjeva mjestimice unisono, a negdje se pomiče u sinkopama (vidi osobito prvu kiticu).

Ovo je već bogatija forma (četverodijelna: A, A, B, A). Zanimljive su kadence, dva puta fis, dva puta eis (x, xx) koje daju izrazitu simetričnost ovoj pjesmi. One ovdje igraju važnu ulogu u formi. I ovdje se osjeća njihova labilnost koju ćemo još više uočiti na melodiji, koju pjeva solo mladi pjevač.

Pogledamo li napjev, kako ga pjevaju dvojica, a zatim onaj solo, uočiti ćemo začuđujuće majstorstvo jednog običnog seljaka. On je od te bezazlene melodije napravio čitavu "mantinjadu" (serenadu ili pjesmu koja se pjeva kod ispraćaja mlade, a karakterizira je bogato muzičko tkivo). Osjećaju se tek glavni obrisi melodije, dok je tkivo obogaćeno melizmima, ritmičkim figurama (taj ritam je uopće karakteristika drugog glasa u pratnji!), iznenađujućim kadencama

(eis, g, fis, fis). Pjevač se trudi da nam svojim pjevanjem dočara dojam dvo-glasja. I na tom primjeru možemo vidjeti ovu specijalnu kromatiku, o kojoj je bilo govora kod svečanoga Veruju (pojedina mjesta su jako slična). Mislim da neću pretjerati ako kažem da ovaj improvizatorski talent pokazuje veliku nadarenost narodnoga stvaraoca.

BOŽIĆNE PJESME

Z n a n o s t v o r i G o s p o d

(br. 27)

Ovo je tzv. Verzikul (jedan stih psalma), koji se pjeva u božićno vrijeme. Po ljepoti i bogatstvu melodije može se usporediti s bilo kojim svečanim koralnim napjevom. Divna je melizmatička linija ispod riječi "Aleluja" - to je čitavi jubilus. Ta melodijska linija odgovara svim pravilima klasične gradnje melodije; u valovitoj liniji diže se do najviše točke i opet blago spušta. (Vrhunac napjeva je negdje oko 3/4 puta - dakle carski rez). Intervali su i ovdje netemperirani; mjestimice imamo kromatske polutonove i četvrttonove kakve smo sreli u Veruju, "Poslan bi anđel Gabrijel" i dr. I u ovom napjevu se u pratnji pojavljuje ritmička figura, koja uz sinkope predstavlja karakterističnu maniru pjevača.

KORIZMENE PJESME

P u n a t u g e

(br. 28)

"Puna tuge" je pučka korizmena pjesma koja se pjeva i kod Križnog puta (Stabat Mater).

Ovo bi, sudeći po tekstu, bila mlađa melodija (tekst je gotovo moderan, štokavski književni govor). Sama melodija pjesme, na prvi pogled, daje dojam mola (fis mol). No, kasnije se uvjerimo da je napjev u istarskoj skali (vidi završnu kadencu). Melodija je vrlo impresivna. Forma je trodijelna:

A, A, B.

P u č e m o j

(br. 29)

Pjesma "Puče moj" pjeva se na Veliki petak iza obreda. To su tzv. Improperia (tužaljke) proroka Jeremije.

Po svom karakteru ovaj napjev uistinu odgovara duhu Velikog petka. Koliko li snage ima u ovoj tužaljci, kojom prorok (u ime Kristovo) apostrofira odbačeni narod, pitajući ga čime ga je ožalostio. Pogledajmo melodijske vrhunce linije (x), oni su uvijek na istaknutom mjestu teksta. I u ovoj melodici susrećemo hromatiku, koju smo promatrali kod Veruju i kod pučke pjesme "Poslan bi anđel Gabrijel". Ona je ovdje adekvatan tumač teksta. Ovi sitni kromatski melizmi daju autentičnu arhaičnost divnom liturgijskom tekstu. Karakteristična je i pojava sekunde, i to čak na početku stiha (xx) za koju sam prvotno mislio da je terca (g, eis), jer se općenito uzima da se pratnja drugog glasa kreće obično u terci. Međutim, višekratnim ponovnim slušanjem, postao sam sasvim siguran u mišljenje da je ovo sekunda; baš ona daje osobitu izražajnost i rustičnost temeljnom napjevu.

Forma varira prema dužini stiha. Jedanput je to:

a, b, c; drugi put: a, b, a, b, a, c - dakle oblik i ovdje raste na principu ponavljanja.

S l a v a, h v a l a i č a s t

(br. 30)

Na Cvjetnu nedjelju (tjedan dana prije Uskrsa) prije mise održava se blagoslov grančica, nakon čega je procesija. Nekoliko pjevača uđe u crkvu i iza zatvorenih vrata pjevaju ovu antifonu, a ostali izvana odgovaraju. Napjev ove antifone vrlo je sličan koralnom silabičkom pjevanju, to je mirna frigijska melodija nevelikog opsega, (kvarta as - des) kod koje je iznad svega zanimljiv način pratnje. Jedanput pjeva pratilac u terci, a drugi put u kvarti. Ja sam oba načina zapisao, jer ih smatram kuriozitetom. Pustit ćemo pjevače neka oni sami govore o toj pjesmi:

"To vam je po starom Levakovićevom Misalu iz 1500. i još neke godine, a premda ov' novi misal ima drugi prijevod. To je bilo za mežnjari (sakristane) i oni su to prepisivali. Svaki mežnjar je zapisivao i pušća' onomu drugomu, ki je bil za njim i tako da ćete vidjet, kad mi zakantamo ov' tekst da je to čisto drugačiji, nego ga ima sad novi misal - Vajsov. Ti novi misali su obnavljali, modernizirali jezik. - Kod ove kanti je pratnja va kvarti, inače sve se prati u maloj terci."

"Kako je do toga došlo?" (pita dr. Žganec) - "Kod ove kanti se sačuvala kvarta, stariji oblik pjevanja. Budući da se ovo kanta jedanput na leto, to su kantáli pjevači, ki su za to već bili izvježbani; to ni saki mogel kantát. Od onoga vremena koliko ja pametim ovih kantaduri prid vrati, vavik je oví kantá u kvarti i tako je to prišlo do našega vrimena, a buduć sam malo čital, onda

znam da je kvarta starija od terce. Ja sam to pokuša' u kući kod jedne prijateljice - ona mi kaže da malo zapjevamo tu "Slava, hvala i čast" i ja sam počel prvi glas i čudnovato, ja još nis' niš' kazao o nekakvoj kvarti i terci, ona me je točno uhvatila u kvarti. Znači da se i ona sjećala onoga, kako je nekad čula."

Ovdje imamo dakle paralelne kvarte ako pjevaju dva jednaka glasa (voci pari), a ako pjevaju muški i ženski, dobivamo paralelne kvarte i kvinte.

Ovdje se nedvojbeno radi o tzv. organumu - dvoglasnom pjevanju iz razdoblja 9.-10. stoljeća, o čemu piše glasoviti redovnik Hucbald. Ne ćemo se dakle prevariti, ako to pjevanje smjestimo u doba hrvatskih kraljeva.

TIJELOVSKE PJESME

Z d r a v o t i l o I s u s o v o

(br. 31)

Ovo je tijelovska pjesma, koja se pjeva na Tijelovo i u osmini toga blagdana, ali i inače uz misu i to pod Svet do Jaganjče Božji. Interesantan je način na koji se ona izvodi: "U koru su dva pjevača, a gorika na organu sopú sopili. Dok sopili sopú, pjevači muče."

Ovdje se već radi o simetričnoj pjesmi (sastavljena je u dvostrukom osmercu, kojemu muzički odgovaraju dva melostiha: A /a+b/ + A /a+b/). I po simetričnosti melodije, a i po tekstu koji je novije staroslavensko-ruske redakcije (npr. riječ: anđelskaja, ispolna /ispuna/); moglo bi se nagađati da je ta pjesma novijega datuma. Međutim, to ovdje nije toliko važno.

Vrlo su zanimljive kadence, u sredini melostiha to je nota g, a na kraju fis. Ovakvim rasporedom kadence čine formalnu simetriju. Usudio bih se reći da su to dva harmonijska plana. Jedino na ovaj način ova labilnost kadence ima svoje opravdanje.

Karakteristična je međuigra sopila koju naši pjevači tako vjerno imitiraju. Njihova svirka (odnosno tararankanje) imitira jedan pjevani melostih. Formalno je sada iz jednoga melostiha (a + b) postao A + B, unutar kojih imamo opet motive a + a + b + c. Formalna struktura izgleda dakle ovako: A (a + a) + B (b + c). Mlađi pjevač Tome opet pokazuje zavidnu vještinu improvizacije kad sam pjeva drugu kiticu i oponaša sopile. Ova pjesma zahtijeva uvijek duet. Svirka sopila za ovu priliku udešena je na specifičan način: "Tenka, i debela sopila sopé na organu i to je tako načinjena ta sopila, da more samo ovo so'st' više ništ' drugo. Ne more so'st' ni mantinjadi, ni za tenec, ni jednu drugu kantu, nego samo ovo i to tako sopé da se promijeni pis'k od tenke sopili na debelu, a od debele sopili na tenku. I onkrat debela

sopila sopi gorika na gornjih šku'jah, a tenka sopila sopé dolika na donji šku'jah, tako da im se glas potpuno izjednači i kad to fini opet je tribi pro-minit piski ako će se so'st' ono drugo, ča sopili sopu.“

Ovo je jedan jedini put na godinu, kad se pučki instrument sopile uvode u crkvu i to tijekom najsvečanije službe Božje. One sviraju za vrijeme cijelog tzv. kanona (dio mise od Podizanja do Oče naš). S promjenom pisaka dobiju takav ton kao da pjevaju dva muškarca. (Radi se vjerojatno o tome da obje sopile sviraju u svojoj srednjoj poziciji - tanka počinje na četvrtoj rupi i svr-šava na šestoj, a debela svira samo pri vrhu)

Za ovu pjesmu kažu naši pjevači da je zapisana u jednoj pjesmarici, koja se čuva u nekom našem muzeju. Pisana je rukom i to glagoljicom iz Omišlja (u jednom retku dolazi starinski domaći izraz: “Nit se gnjusi nas nikako”).

Gnjusiti se = prezirati, gnjušati se; po tom izrazu zaključuju oni da je to njihova starinska domaća pjesma.

MARIJANSKE PJESME

S v a č a s n a

(br. 32)

Ovo je marijanski kantik (pjesma u pohvalu Marijini) koji se pjeva “po subotah uvečer na rozariju”, dakle na večernjici ili blagoslovu. Napjev je u koralnom duhu, mjestimično je to recitacija s nešto bogatijim opsegom, a djelomično ima i melizama. I ovdje imamo vrlo bogatu kromatiku, osobito u pripjevu “Sva časna”. Pogledamo li kadence u ovom kanticu, opet susrećemo kolebljivu situaciju: nekad je g, nekad opet fis,

Mjestimično se i ovdje u pratnji pojavljuje sekunda (g/f).

Zgodan je komentar mlađih pjevača: “Ovo je štešo (isto) kako na sopili, a ovu je kantu prije rata bil' neki Slovenec, Beram, komponiral - ali to je sve drugo, a ni ova arija kako mi kantamo po domaću. Kad čujete ovo i ono, to je čisto nešto drugo. On ju je zapisao i harmonizirao po notama harmonijske pratnje. Harmonijska pratnja je potpunoma ne na mestu.”

III. OPĆENITA ANALIZA

VRSTE PJEVANJA

Premda općenito vlada mišljenje da je staroslavensko pjevanje samo silabičko, i u usporedbi s gregorijanskim koralom zapravo siromašno, moći ćemo iz

naših primjera ipak vidjeti da postoji i bogato melizmatičko pjevanje, koje ni u čemu ne zaostaje za bujnom ornamentikom gregorijanskih napjeva. Postoji i još jedna vrsta pjevanja kao prijelaz od silabičkog na melizmatičko, a to je ukrašeno silabičko.

a) Kao najjednostavnije, silabičko pjevanje vuče svoje porijeklo od pravilne muzičke deklamacije teksta. Ono je vrlo slično kasnijim jednostavnim napjevima gregorijanskih korala.

Kao čistu silabičku vrstu navest ćemo primjere: 2, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 23 i 25.

b) Kao osobito lijepe primjere melizmatike navest ćemo oba Gospodi (iz Svečane i Mrtvačke mise) - broj 1 i 15, gdje na pojedini slog dolazi po 9, a nekad i više nota. Interesantno je ovdje napomenuti da je Gospodi iz Mrtvačke mise melodijski bogatiji od one iz Svečane mise. Na tu misao smo već upozorili kod analize melodija. U svečanom Vjeronanju broj 4 - vrlo efektno se izmjenjuju pojedine silabičke strofe s melizmatičkima. Tom izmjenom recitacije i melodijske linije dobiva se efektni muzički kontrast (nešto slično kao kod sviranja staccato i legato).

Ovaj svečani Veruju je uopće poglavlje za sebe, što se tiče bogatstva muzičke misli. Sličan postupak izmjene silabičke recitacije i melizama nalazimo i u primjerima 10, 12 i 13. Melodija obično počinje i završava melizmima; a u sredini je recitacija. Slično je kod melodija broj 20, 22, 29, 30, 30a i 32. Osobito bogata melizmima je divna melodija, božićnog verzikula broj 27, koja se po svojem melodijskom bogatstvu može mjeriti s najljepšim Alelujama iz zbornika gregorijanskih napjeva. Za ovu melodiju kaže sam Tome Lesica koji je pjeva, da je to "cijela mantinjada na sopili". Taj verzikul možda svoje porijeklo vuče iz benediktinskih koralnih melodija. U tom slučaju bilo bi vrlo poučno usporediti original s ovom ponarodnjenom melodijom.

c) Posebnu vrstu tvore melodije koje su po svemu sudeći novijega datuma (pučke pobožne pjesme). To su silabičke melodije ukrašene malim melizmima. Ove melodije imaju i formalno zaokružen, simetričan karakter. To su broj 28 i 31.

MODALNA ANALIZA

Crkvene melodije s područja Omišlja pokazuju više različitih osobina i pripadaju različitim tonskim sklopovima.

a) Neke su unutar čiste istarske ljestvice, ili kako pjevači kažu u sopilskoj skali. One se doimaju vrlo arhaično i veličanstveno. Čovjek ima dojam da sluša pjevanje naroda i svećenika glagoljaša iz vremena hrvatskih kraljeva.

Te su melodije sljedeće: broj 4, 5, 11, 15, 19, 24, 25, 28, 29, 31 i 32. Ovi svi napjevi mogli bi se pratiti uz sopile, a kod nekih se ta sopilska pratnja i izvodi kao npr. kod br. 31.

Melodije koje pripadaju čistoj sopilskoj skali, mogu se po svojim kadencama podijeliti na dvije vrste. Jedne su s frigijskom kadencom, kakve smo navikli slušati kod istarskih melodija. U tu kategoriju možemo svrstati broj 4, 5, 11, 24, 27, 28, 29, 30. Kod drugih nismo načistu, radi li se o dorskoj ili frigijskoj kadenci. Napjevi kod kojih se osjeća labilnost su sljedeći: broj 15, 19, 25, 26, 31 i 32. Kod melodije broj 15 ta navodna dorska kadenca dolazi tek u zadnjem melodijskom retku, inače je svugdje prije frigijska s notom finalis *fis*, koja i kod slušanja ostavlja čvrst dojam tonike. Još izrazitiji primjer s dvije vrste kadence je pjesma "Poslan bi anđel Gabrijel" (br. 26) (prva dva završetka s tonom *fis*, a druga dva s *eis*). Pogledamo li zapis te iste melodije od dr. Sokola, vidjet ćemo u čemu je problem. Prva i druga fraza i u njegovom zapisu završavaju tonom *fis* (dakle III. stupnjem dura), a treća i četvrta tonom *e* (dakle II. stupnjem). Ovaj *e* iz njegovog zapisa (koji je notiran u temperiranoj durskoj ljestvici) u netemperiranom pjevanju Omišljana postaje *eis* (ili bar približno tome). Ovamo možemo pribrojiti i napjev br. 31, gdje kadence na vrlo fini način daju simetričnost muzičkoj formi (*g, fis, g, fis* - imamo dakle ovakvu kombinaciju: *g* = aut. savršena kadenca, a *fis* = polovična). Da se u to uvjerimo imamo još primjera, kao br. 32 ("Sva časna"). Najinteresantniji primjer je svakako narodna verzija pjesme "Pjevajmo, braćo kršćani". Od autentične nesavršene kadence u umjetničkoj popijevci (*g* = III. stupanj, terca dura), narod je formirao frigijsku kadencu (*g* s pratnjom *eis*, dakle "subtonikom"), a od polovične (*f*) i autentične savršene (*es*) dorsku (*fis*) i to unisono. Dakle, očito je da se radi o izmijenjenom dorskom načinu, premda je to vrlo pogibeljno jer drugi stupanj (*re*) nikada nije čist, on je alteriran. Možda je tu vrstu kadence uvjetovala svirka sopila ili je do toga došlo neovisno od njih - to nam zasada nije moguće utvrditi. Taj fenomen je svakako prisutan.

b) Drugu skupinu sačinjavaju pjesme koje u svom tijeku pokazuju sve karakteristike istarske skale, samo u kadenci imaju izrazito durski karakter. To je svakako začuđujuća činjenica, a ukazuje na to da su te melodije nastale ili iz koralnih melodija, ili da su se možda pratile uz temperirani instrument (orgulje ili harmonij). Taj moment modulacije, ako ga tako smijemo nazvati, vrlo se jasno osjeća kod pjevanja pjevača. Takve melodije su sljedeće: broj 1, 2, 17, 18 i 22.

c) Posebnu skupinu sačinjavaju pjesme koje se kreću u starocrkvenim tonalitetima. One pokazuju veliku sličnost s koralnim melodijama. U *frigijski tonalitet* ubrajamo: broj 6, 7, *g*, 10, 12, 13 (varijabilna terca!), 20, 30 i 30a.

U *miksolidijski modalitet* ubrajamo melodiju br. 3. *Jonskom tonalitetu* (ili dur-u) pripadaju ove melodije: broj 8, 14, 16, 22 i 23.

I to će po svoj prilici biti melodije koje su bile pod utjecajem benediktinskog pjevanja.

RITMIČKA ANALIZA

Većina omišaljskih napjeva su slobodnog, neomeđenog ritma. Kod nekih melodija se osjeća izmjena binara i ternara, kao u gregorijanici.

a) Takvi napjevi su ovi: broj 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 23, 24, 27 i 30. Oni pokazuju usku povezanost izgovorene riječi s muzikom, to je izrazita muzička deklamacija.

b) Ima opet takvih slučajeva, u kojima je ritam još slobodniji. Tu osjećamo pravu slobodu pučkog umjetnika pjevača kojega ne sputavaju unaprijed stvorene sheme i kalupi. Melodije koje pripadaju ovoj vrsti su sljedeće: 1, 5, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 29, 32,

c) Melodije, koje bismo mogli svrstati u jednolični, shematski ritam, dosta su rijetke. U našim primjerima to su samo dvije - 28 i 31. I po svome tekstu one su mlađeg datuma (ruska redakcija staroslavenskog teksta) pa smijemo zaključiti da su i po muzičkom porijeklu mlađe.

KOMPARACIJA NEKIH PRIMJERA SA STARIJIM ZAPISIMA

Mrtvački Svet iz ove zbirke vrlo je motivsko sličan jednom napjevu za Svet iz mjesta Jablanca u Hrvatskom primorju, što ga je zapisao Stanislav Prepek i objavio u Sv. Ceciliji (god. 1938. god. XXXII; sv. 6., str. 173.). I on je zapazio nekakvo čudno kolebljivo dvoglasje, za koje smatra da je to pojava bitonaliteta.

Još će interesantnija biti usporedba s nekim napjevima, što ih je zabilježio fra Bernardin Sokol u Vrbniku na otoku Krku i objavio u Sv. Ceciliji (god. 1917., sv. III, str. 80.). To su: "Sva krasna jesi" i "Poslan bi anđel Gabrijel". Promatrat ćemo najprije "Sva krasna jesi": Radi lakšeg uspoređivanja, ja sam njegov zapis transponirao tako da bude u istoj notnoj visini s mojim. Na prvi pogled uočavamo da njegov zapis po svojem notnom izgledu (grafičkoj slici) daje sliku antičkog dura, dakle durske melodije s kadencom. Međutim, kad se napjev čuje u dvoglasju, primjećujemo odmah da je u tipičnoj istarskoj skali i da ne završava tonom f, nego tonom fis. Nećemo se obazirati na melizme, kojih ima daleko više u mojem zapisu. To je stvar zapisivanja po sluhu,

ili po višekratnom slušanju pjevača, u čemu se ne može postići tolika preciznost kao kod rada s magnetofonskom snimkom. Usudio bih se ustvrditi da je ovakvim starinskim načinom zapisivanja melodija vrlo oskudno, čak i netočno predočena u notnom pismu.

Da ova tvrdnja ne bi izgledala odviše apstraktna, uzet ću jedan konkretni primjer. Na poticaj dr. Žganca, dešifrirao sam dvije snimke "Gospina plača" s otoka Hvara (snimljene 1955. god.). te iste napjeve (jedan čak od istog pjevača) zapisao je i dr. Bernardin Sokol i izdao ih u Sv. Ceciliji god. 1939., sv. 4-5, str. 98.-99. Njegovi zapisi odaju opet sliku durske melodije, dok se na zapisima dr. Žganca i mojima jasno vidi da je taj napjev u posebnoj polutonskoj skali (zapravo nizu), koji se prema gradaciji melodije transponira na više ili na niže.

Ako dozvolimo i to, da isti pjevač nakon mnogo godina i malo drugačije pjeva, opet ne možemo mimoći te zapise bez kritičkog osvrta.

Sličan tome je i slučaj adventske pjesme "Poslan bi anđel Gabrijel", koju Sokol donosi u Sv. Ceciliji god. 1917., sv. III; str. 80. Sklon sam vjerovanju, da je i ova pjesma previše ukalupljena (ritmički) i pojednostavljena. Također bih prije povjerovao da je narod pjeva netemperirano (mjesto Vrbnik nije daleko od Omišlja, i ne vidim razlog zašto bi postojale tako velike i osjetljive razlike). Mislim da uzrok toj razlici treba tražiti u načinu rada svakog pojedinog zapisivača (uzevši u obzir i tehnička pomagala).

PROBLEM ASIMILACIJE MODERNIH PJESAMA U DOMAĆU SKALU

Vrlo je interesantno vidjeti na koji način narod jednu umjetničku pjesmu (u modernom duru) transponira u svoj muzički izričaj. Radi se o crkvenoj pjesmi, koja je kod nas bila "u modi" u jozefinsko doba - "Pjevajmo, braćo kršćani" (br. 33). Pogledamo li original i narodni derivat, jedva da ćemo u njemu prepoznati istu pjesmu. Melodija je najprije izgubila strogu shematsku ukočenost trodijelne mjere i poprimila konture slobodnog, gipkog ritma. Linija je postala interesantnija, obogaćena melizmima i harmonijski bogatija. Izgubio se karakter f-dura; ostao je niz istarske ljestvice. Ton c prešao je u ces, f u fis. Dodana je pratnja u maloj (nekad u smanjenoj) terci. Drugi glas (pratnja) koncipiran je slobodno, kao i u dosadašnjim napjevima u istarskoj ljestvici. Počinje sam prvi glas, drugi nastupa iza pauze. Negdje se slažu u unisonu, a negdje se opet razilaze ili idu usporedo u tercama. Osobito su zanimljive kadence. Nesavršena kadenca (tercni položaj dura) u originalu shvaćena je kao drugi stupanj (supertonika) u narodnoj verziji (s pratnjom g/eis); a polovična kadenca (I-V) i završna, savršena kadenca (V-I) shvaćene su, od puka, kao toničke kadence na tonu fis unisono. Na tom primjeru (sigurno bi se detaljnim ispitivanjem

našao još koji) možemo vidjeti kolika je snaga za samoodržanjem toga narodnog pjevanja. Prema tome, lako je shvatiti da se to tradicionalno prastaro pjevanje oduprlo svim utjecajima, ili ih je asimiliralo i pretvorilo u svoju tekovinu.

NAPOMENA O AKCIDENTALIJAMA

Povisilice, dvostruke povisilice, snizilice i razrješnice vrijede od jednog odaha do drugog. Odasi su označeni okomitim duljim zarezom. Dulji odah označen je s dva okomita zarez. Predznaci, koji su stavljeni na početku, uglavnom su orijentacijskog karaktera, tako npr. u svečanom Veruju napisao sam tri predznaka, kao za fis-mol jer fis osjećam kao toniku. Ton cis ne javlja se nigdje u cijelom primjeru pa sam ga zato naprijed stavio u zagradu, da ga ne moram kod pojave tona ces najprije razrješavati i onda još snižavati. (Isto takav slučaj je s mrtvačkim Gospodi, Prikazanjem i s pjesmama "Šestokrilni", "Puna tuge", "Znano stvori' Gospod"). Specijalni problem predstavlja mrtvački Svet zbog svoje bitonalnosti. Prva tri motiva su u b tonalitetu, međutim pojavom drugog glasa u gornjoj maloj terci, cijela daljnja melodija skreće u navodni des-tonalitet. Kažem navodni jer se u pratnji, uz ton des, koji se pojavljuje samo u kadencama, javlja i ton d; slično tako i ton e i es. Imam dojam da drugi glas kojim Svet i započinje snagom inercije ostaje i dalje u b tonalitetu, jedino pred samom kadencom pravi ustupak i pjeva des.

Strelica prema dolje označuje minimalno niži ton od onog koji je zapisan, a isti znak prema gore znači da zapisana nota ima tendenciju rasta.

Uz svaki primjer stavio sam opseg (ambitus) napjeva, počevši od najniže do najviše note prvog glasa, isto tako i za drugi glas. Negdje, gdje sam to smatrao prijeko potrebnim, ispisao sam upotrebnu skalu.

IV. ZAKLJUČAK

Tijekom pojedinačne analize ovih napjeva i dalje kroz općenitu analizu, došli smo do nekih rezultata koji će nam malo osvjetliti problem staroslavlenskog crkvenog pjevanja. Protivno dosadašnjem mišljenju da je ono jednostavno silabičko nizanje, moramo ustvrditi da ono sadrži i bogate melizmatičke melodije. Što se tiče tonalne osnove ovih napjeva, možemo ih svrstati u tri kategorije:

1. melodije u čistoj sopilskoj skali (istarskoj ljestvici),
2. sopilske melodije s durskim završecima,
3. melodije u starocrkvenim načinima.

Posebnu pojavu predstavlja napjev mrtvački Svet u znaku bitonalnosti, ili možda previranja tonaliteta.

Slobodni ritam je jedan od najbogatijih elemenata ovog pučkog pjevanja. On vjerno podcrtava muzičku deklamaciju teksta, čineći s njim nerazdvojivu cjelinu.

Kao posebnu karakteristiku ovog područja, možemo navesti mnoge napjeve u dvije varijante: svečanoj i običnoj; što uvelike podsjeća na sličnu pojavu u melodici gregorijanskih korala.

Vrijedni spomena su posebni napjevi za poslanicu i evanđelje koji su vrlo bogati melizmima.

Specijalna komponenta nekih melodija je posebna kromatika; četvrttonska skala, kojom se muzičko tkivo neobično obogaćuje i ornamentira.

Ima dosta melodija koralnog porijekla koje nalikuju jedna drugoj. Tu bi bilo potrebno pronaći izvorne melodije, koje se možda nalaze u kakvoj lokalnoj zbirci upotrijebljenih napjeva.

Jedan od najstarijih ostataka srednjovjekovnog pjevanja je svakako - melodija: "Slava, hvala i čast" sa svojom iznenađujućom pratnjom u kvarti, koja nam bjelodano govori o jednakoj starosti sa srednjovjekovnim dvoglasnim napjevima u paralelnim kvartama, takozvanim organumima.

Instrumenti (dvije sopile) pojavljuju se u crkvi samo jedanput u godini (na Tijelovo). Oni imaju ulogu predigre (preludija), međugre (interludija) i zaigre (postludija). Za tu prigodu se specijalno udešavaju, tako da im se izmijene jezičci (s tanke sopile na debelu i obratno).

Zaseban problem predstavlja danas još uvijek dešifriranje tih melodija. Radi usporedbe priložio sam nekoliko prijašnjih zapisa, za koje mislim da su načinjeni površno i neprecizno. Dakako, s ondašnjim tehničkim mogućnostima nije se to niti moglo mnogo bolje uraditi. Ne tvrdim ni za svoje zapise da su savršeno korektni. Tko se hoće uvjeriti u njihovu točnost, stoje mu na raspolaganju magnetofonske snimke kojima sam se služio, kao i moji zapisi.

Znam da ovaj pokušaj osvjetljavanja toga područja ima nedostataka i u sustavu obrade, a možda i u nekoj postavci. Ipak, ukoliko ova radnja uspije u tome da muzički obrazovanom čitaocu otvori neke nove vidike u ovu našu drevnu glazbu, smatrat ću da je njezina svrha potpuno postignuta.

Što se tiče literature, moram reći da mi je vrlo malo poslužila, iako sam je gotovo svu proučio. Moj rad imao je uglavnom samostalni, pionirski karakter jer se nisam imao na što osloniti, već sam iz samog materijala nastojao izvući specifične karakteristike ovog glazbenog područja.

Na kraju mi je ugodna dužnost zahvaliti dr. Žgancu na stručnoj orijentaciji, Staroslavenskom institutu na tehničkoj pomoći (magnetofon, snimka i literatura), kao i pok. profesoru, maestru Albi Vidakoviću.

IZVORI I LITERATURA

- dr. Vinko Žganec: Magnetofonski snimak glagoljaškog pjevanja iz arhiva Staroslavenskog instituta u Zagrebu (kolut br. 3) s razgovorom dr. Žganca i njegovih informatora Tome Lesice mlađeg i Tome Lesice starijeg
- dr. Svetozar Ritig: "Povijest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju, s osobitim obzirom na Hrvatsku", Zagreb, 1910.
- Vatroslav Jagić: "Hrvatska glagoljska književnost" (uvod u knjigu: Povijest hrv. književnosti od Branka Vodnika), Zagreb, 1913.
- fra Ignacije Radić: "Staroslavensko crkveno pjevanje u Biskupiji krčkoj", Sv. Cecilija, god. VIII., 1914., sv. III., str. 35.
- fra Ignacije Radić: "Crkveno pjevanje u župama sa staroslavenskim liturgijskim jezikom", Sv. Cecilija, god. IX., 1915., str. 58.
- fra Bernardin Sokol: "Pučko crkveno pjevanje na otoku Krku", Sv. Cecilija, god. XI., 1917., str. 1., 37., 77., 116.
- dr. Vinko Žganec: "Tak zvana 'istarska ljestvica'", Sv. Cecilija, 1921., str. 8.-10.
- dr. Božidar Širola: "Staroslavenski koral, "Hrvatsko kolo, god. VIII., 1927., str. 354.-360.
- dr. Božidar Širola: "Tisućljetna baština Sv. braće u Hrvata čakavaca", Sve-slavenski zbornik, Zagreb, 1930., str. 340.-343.
- Stanislav Preprek: "Na tragu hrvatskog koral", Sv. Cecilija, god. XXXII., 1938., str. 150.-173.
- fra Bernardin Sokol, "Gospin plač na Hvaru", Sv. Cecilija, god. XXXIII., 1939., str. 95.
- prof. Nedjeljko Karabatić: "Muzički folklor Hrvatskog primorja i Istre", Rijeka, 1956.
- Vjekoslav Štefanić: "Glagoljski rukopisi otoka Krka", Zagreb, 1960.
- dr. Vinko Žganec: "Muzički folklor I", Zagreb, 1963. (osobito poglavlje o istarskoj ljestvici, str. 94.-116. i poglavlje: "Podrijetlo melodija hrvatskog glagoljaškog pjevanja", str. 177.-179.)

NOTNI PRIMJERI

SVEČANA MISA (i neki dijelovi obične)

1. Gospodi

largissimo, molto espress. (♩ = cca 40)

Go-spo- di. po- - - mi- - luj 1 puta

Kr- ste. po- - - mi- - luj 2 puta

Go- spo- - - - di. po- - mi- luj 1 puta Opseg:

2. Slava (obični)

(♩ = cca 152)

Sveć. Sla-va va viš- njih Bo- gu Puk. I na zem- lji mir člo- vi- kom bla- go - vo-
lje - - ni- ja. Hva- li- mo Te i bla- go- siv- lja- mo Te. Kla- nja- mo ti se i
sla- vo- slo- vi- mo Te. Hva- li vaz- da- je- mo Te- hi ve- li- ki- je ra- di
sla- vi Tvo - je - je. Go- spo- di Bo- že Ce- sar- ju ne - be- ski.
Bo- že Ot- će sve - mo - gi. Go- spo- di Si- ne je- di- no- ro- dni. I- su- se Hr- ste.
Go- spo- di Bo- že Ja- ganj- će Bož- ji. Si - ne O- ca. Vzem- lje- j gri- hi mi- ra.
pi- mi - luj nas. Vzem- lje- j gri- hi mi- ra, pri- mi mo- lje- ni- ja na- ša.
Si- dij ob- de- snu- ju O- ca. po- mi - luj nas. Ja- ko Ti je- si je- dan svet.

Ti je-din Go-spod. Ti je-din Viš-nj. I-su-se Hr-ste. Sa Sve-tim Du-hom va-sla-vi Bo-ga O-ca A-men.

3. Svečani Slava

Sveć. Sla-va va viš-njih Bo-gu Puk. I na zem-lji mir člo-vi-kom bla-go-vo-le-ni-ja Hva-li-mo Te i bla-go-sli-va-mo Te. Kla-nja-jem Ti se i sla-vo-slo-vi-mo Te. Hva-li vaz-da-jem Te-bi ve-li-ki-je ra-di sla-vi Tvo-je-je. Go-spo-di Bo-že. Ce-sar-ju ne-be-ski. Bo-že O-če sve-mo-gi. Go-spo-di Si-ne-je-di-rod-ni. I-su-se Hr-ste. Go-spo-di Bo-že. A-gan-če Bož-ji. Si-ne O-tač Vzem-ljej gre-hi mi-ra. po-mi-luj nas. Vzem-ljej gre-hi mi-ra. pri-mi mo-lje-ni-ja na-ša. Si-dij ob-de-snu-ju O-ca. po-mi-luj nas. Ja-ko Ti je-din svet. Ti je-din Gos-pod. Ti je-din Viš-nj. I-su-se Hr-ste. sa Sve-tim Du-hom va-sla-ve Bo-ga O-ca A-men.

N. B. Broj sekundi na kraju fraze označuje njeno trajanje.

4. Vjeruju (običan)

Poput korala

Sveć. Ve-ru-ju va je-di-na-go Bo - ga. Puk. O- ca vse- mo-gu-će - ga. Stvo- ri- te- lja ne- ba i
zem- lji. vi- di- mims- vim i ne- vi- di- vim. I va je- di- na- go Go- spo- da I- su- sa Hr- sta, Si-
na Bož- ja je- di- no- rod- na- go i od O- ca ro- de- na- go pri- je svih vik. Bog od Bo- ga, svet od
svi- ta. Bo- ga i- sti- na- go od Bo- ga i- sti- na- go. I ča- ju va- skr- se- ni-
ja mrt- vih i ži- vot bu- du- ća- go vi- ka A- men.

5. Veruju (svečani)

Largamente (♩ = cca 52)

Sveć. Ve-ru-ju va je-di- na- go Bo - ga. Puk. O- ca vse- mo- gu- će - - ga.
Stvo- ri- te- lja ne- ba i zem- lje. vi- di- vim svim i
ne - vi - di- vim. I va je- di- na- go Go- spo- di- na- na- še- go. I- su- sa Hr- sta,
Si- na Bo - žja, je- di - - - no - - rod - na - - go. I od O- ca
ro- de - - na - go. pr - vo svih vik. Bog od Bo ga. svet od
svi - - ta. Bo - ga is- ti- na - go od Bo - - ga
i- sti - na - go. Ro- je - na ne stvo - re - na. je - di- no -
suć- na O - cu po ko- me sva bi - še. I- že nas ra- di člo -

vik i na - še-go spa - se - nja ra - di snij - de sne - bes.
 I vpl-ti se je od Duha sve - ta. iz Ma - ri - je Di - - vi. včlo - vi - čil se je.
 Kakri - žu pri - gvoz - - djen je va i - sti - nu za nas pri Pon - ci - jem
 Pi - la - - te. mu - - čen i po - ko - pan bist
 Vskrs - ne tre - tji dan po Pi - sa - ni - ju Vzaj - de na ne - - bo
 i si - dit ob de - snu od O - ca. I ot o - nu - da pa - ki o - ča
 prij - ti sa sla - vo - ju su - di - ti ži - vim (i) mrt - vim i nje - go - vu kra - ljev - stvu
 ne bit kon - ca. I v Du - ha Sve - - - ta. Go - spo - da.
 ži - vo - tvo - re - ča - go. is - ho - de - ča - - go od O - ca i Si - na.
 Sao - cem že i Si - nom rav - no - po - kla - nja - jem se i sla - vo - ju sla -
 viv - - še. ko - ji go - vo - ren je po pro - ro - ci.
 I va je - di - nu sve - tu ka - to - li - čan - - sku i a - - po - stol - sku cri - kav.
 I - spo - ve - da - ju je - di - no kr - šćen - je va ot - pu - šće - ni - je gri - hov. I ča - ju vaskr - se - ni - je mrt - vih
 i ži - vot bu - du - ča - go vi - ka. A - men.

Upotrebna skala $\frac{1}{4}$

6. Svet (za blagdane i svaki dan)

$\text{♩} = 88$ cca

Svet, svet, svet Go-spo-din Bog. Sa-ba-oth. Pl-na sut ne-be-sa
i zem-lja sla-vi Tvo - je - je. Ho-sa-na va viš-njih.

7. Blagosloven

Bla-go-slov-jen gre-di va i-me Go - spod - nje. Ho-sa-na
va viš-njih.

8. Aganče Božji

$\text{♩} = 96$ cca

A-gan-če Bož-ji vze-m-lje-j gre-hi mi - ra. po-mi-luj nas.
A-gan-če Bož-ji vze-m-lje-j gre-hi mi - ra. da-ruj nam mir.

9. Pristup Majke Božje

Ant.
 $\text{♩} = 63$ cca

Zdra - va sve-ta-ja Ro-di-telj-ni-ce. ro-div-ša-ja ot-ro-ko-vi-ce
Ce-sa-ra. i - - že ne-bo i zem-lju stvo-rit va
vi ki vi-kov Psalam Ot-rig-nu sr-ce mo-je slo - vo bla - go.
gla - go-lju az de-la mo-ja ce-sar-ju Sla - va

O-cu i Si-nu i Du-hu Sve-to-mu Ja-ko že bi is-ko-
ni i ni-ne i vaz-da i va-vi-ki vi-kov. A-men.

I II

ponavlja se od * do Psalma

10. Pristup (svečani)

$\text{♩} = 84$ cca

Pra-ved-nik ja-ko pi-nik pro-cva-tet, ja-ko ce-dar
li-ban-ski u-mno-žit se, na-sa-den va-dvo-ru Do-mu Bo-ga na-še-go

11. Pristup (obični)

$\text{♩} = 104$ cca

Pra-ved-nik ja-ko pi-nik pro-cva-tet, ja-ko ce-dar li-ban-ski u-mno-žit se, na-sa-den
va-do-mu Go-spod-nji, va-dvo-ri do-mu Bo-ga na-še-go.

12. Poslanica (va zornice)

$\text{♩} = 92$ cca *recitando*

Šte-ni-je I-za-i-je Pro-ro-ka
Vo-ni dni gla-go-la Gos-pod kA-ha-zu re-ki: Pro-si-te vi zna-me-ni-ja Gos-po-da
Bo-ga va-še-go va glu-bi-ni ni-zu i-li na vi-so-ku vi-
se. I re-če A-haz: ne vo-spro-šu i ne is-ku-šu Go-spo-

da. I re - će: Sli - ši - te ho do - me Da - vi - - dov.
je - da vam r - va - nje stru - do - ja - cim člo - vi - kom. ja - ko trud - lji - vi je - ste i Bo - gu mo -
je - - mu. Se - go ra - di sam Gos - pod dat vam zna - me - nje:
se Di - va zač - net i po - ro - dít Si - na i na - re - će se i - me Nje - mu E - - ma -
nu - - el. Ma - slo i med ja - sti vač - net. da u - vest što greh i zlo je, a i -
za - bra - ti do - bro - je.

13. Evanđelje (za Ime Isusovo)

♩ = 104

Sveć. G - - - spod sva - mi. Puk. I s du - hom Tvo - jim. Sveć. Po - sli - do - va -
nje sve - ta - go E - van - de - lja od I - va - - - na.
Puk. Sla - va Te - bi, Go - spo - di. Sveć. Va o - no vri - me
jeg - da is - pol - nit se o - sam dni da o - bre - - - žut ot - ro - će.
na - re - će - no bist i - me je - mu I - sus. na - re - će - no je - st od an - de - la,
prež - de da - že ne zač - net se va čri - vi.

MRTVAČKA MISA

14. Pristup

$\text{♩} = 100 \text{ cca}$

Po- koj vič- ni daj njim Go- spo - di i svet vič- ni da svit- lit jim.

Te- bi po- do- ha- jet pe- san Bo- že va Si- o - ni i k Te- bi raz- da- jet se o-

bit va Je- ru- so - li- mi. U- sli- ši mo- li- tav mo - ju k Te- bi sva- ka plt da pri- det.

Po- koj vič- ni daj njim Go- spo - di i svit vič- ni da svit- lit jim. I II

15. Gospodi

Largissimo

Go- --- spo --- di,

po- mi --- lu- j. Kr- sta,

po - mi --- lu- j. Go- spo --- di, po- mi --- lu- j. I II

16. Stepenaja

$\text{♩} = 104$

Po- koj vič- ni daj njim Go- spo - di i svet vič-ni da svit-lit jim,
va pa-metv eč-nu-ju bu-det pra-ved - nik od slu-ha zla ne u- bo- jít se.

I II

17. Slidnica (svečana)

$\text{♩} = 166$ cca *Tempo assai rubato*

Dan od gni- va dan is- kro - - ju. ra- zo- rit svit og- nje-no-ju.
sve- de Da- vid sa Si - - bi- lo- ju Ko- lik tre- pet on će bi- -
ti. jeg- da su - deci- ma prij-ti sva po- tan- ko raz -
vi- di- ti. Smrt i na- rav u- ža- se se. gda stvo- re- nje va-
sta- net se. da su- de - - ću ot - - - veš- čet se. Knji- ga pi-
sa- na iz- ne- set se. va njoj sva-- ka uz- dr- žet se. ot- ku- du mir
suž - - da- jet se. Se- mu pro- sti Bo- že mi- li. mi- li I- su- se
Go- spo- di daj njim po- koj svo- bo- di. A- men.

I II

18. Slidnica (za svaki dan)

$\text{♩} = 176$ *Recitando*

Dan od gnji- va dan is- kro- ju ra- zo- rit svit og- nje- no- ju
 sve-de Da- vid sa Si- bi- lo- ju Ko- lik tre- pet to će bi- ti jeg- da su- deci- ma pri- ti
 sva po- tan- ko ra- su- di- ti. Trub- lja o- će čud- no- va- ti po svih gro- bi zvuk puš- ća- ti.
 svih pred pres- tol pre- nuž- da- ti. Se- mu pro- sti Bo- že ži - vi, bla- gi I- su- se. Go- spo- di, daj
 njim po- koj po- koj svo- bo- di. A- men.

Solo: Pra- vi su- će od maš- te- nja sa- tvo- ri dan ot- puš- će- nja, prež- de dne- va ra- su- de- nja.

19. Prikazanje

$\text{♩} = 46$ cca

Go- spo- di I- su- - se Hr- - ste, ca - - - ru sla - - vi, iz- ba- vi du- še
 svih ver- nih umr - ših od mûk a- - do - - vih i od glu- bi- ni (je) rov - - ni - je.
 iz- ba- vi je od ust la - vo- vih da ne pož- ret jih glu- bi- na a- - do- va.
 da ne pad- nut sve va tmu, no zna- me- no- no- sac, sve- ti Mi - - ho - vil

da pri-ka-žet je va svit-lost sve - tu - ju. ju-že prež-de Ab-ra-mu o - -be-ća
i si-me-ni je- go. Žrt-vi mo- lje-ni- ja Te-
bi. Go- spo- di hva-le pri-no - si - mo. Ti pri- mi za du-še o - -ne.
ih že da-nas pa-met tvo- ri - - mo. stvo- ri je Go- spo- di
od smr-ti prej-ti ka žlv - - lje-nju Ju-že prež- de Ab-ra-mu
o - -be-ća i si-me-ni je- go.

20. Svet

♩ = 44 (Largissimo)

Svet, Svet, Svet, Svet Go - - spo- din Bog
Sa - - - ha - oth. Go- spo-din Bog Sa - ba - - - oth.
Pl- na sut ne - - - be - sa i zem-lja sla-vi Tvo- -
je - - - je. Ho- san- na. ho - sa - - na.
ho - sa- na va viš - - - njih.

21. Blagosloven

Musical score for '21. Blagosloven' in G major, 4/4 time. The melody is written on a single staff. The lyrics are: Bla - go - slov - jen gre - di va i - me Go - spod - nje.

Hosana kao Svet

22. Jaganče

Musical score for '22. Jaganče' in D major, 4/4 time. The tempo is marked as ♩ = 80. The melody is written on a single staff. The lyrics are: Ja - gan - če Bož - ji, vzem - lje j gre - hi mi - ra, daj njim po - koj. A - gan - če Bož - ji, vzem - lje j gri - hi mi - ra daj njim po - koj vič - ni.

23. Pričešćenje

Musical score for '23. Pričešćenje' in D major, 4/4 time. The tempo is marked as ♩ = 168 *Tecitando*. The melody is written on a single staff. The lyrics are: Svet vič - ni da svit - lit jim. Go - spo - di, sa sve - ti - mi Tvo - ji - mi va vi - ki, ja - ko pre - mi - lo - stiv je - si. Po - koj vič - ni daj njim Go - spo - di i svit vič - ni da svit - lit jim, sa sve - ti - mi Tvo - ji - mi va vi - ki ja - ko pre - mi - los - tiv je - si.

24. Izbavi me, Gospodi

♩ = 144

Iz-ba-vi me Go-spo-di od smr-ti vič-ni va dan on tre-pet-ni. kog-da ne-be-sa pod-vig-
 FINE
 nut se i zem-lja. jeg-da pri-de-ši su-di-ti vi-ku og-njem. Tre-pe-tan stvo-ren je sam
 az i bo-ju se. jeg-da po-tre-še-ni-je pri-det i re-du-ći gniv. kog-da ne-be-sa po-dvig-
 nut se i zem-lja. Dan on, dan gni-va, hje-di i skr-bi, dan ve-li-ki i go-rak ze-lo,
 jeg-da pri-de-ši su-di-ti vi-ku og-njem. Po-koj vič-ni da-ruj im Go-spo-di
 I II
 i svit vič-ni da svit-lit njim.

25. Šestokrilni

Recitando (kao naričući)

Šes-to-kril-ni, ži-vot-ni, se-ra-fi-ni, prije-sto-li, an-je-li i ar-
 han-je-li, pri-lež-no va-pi-ju-ći mo-li-mo se za du-šu
 o-vo-ga na-še-ga bra-ta u-mr-še-go. O pre-sve-ta Bo-go-ro-di-
 ce, mo-li za nje-ga, da va sve-tom po-ko-ju bu-det

Re-ci-mo svi: po-koj mu daj Go-spo-di. Po-koj vič-ni daj mu, Go-spo-di
i svit-lost vič-na da svit-lit mu

26. Poslan bi anđel Gabriel

a) I

Po-slan bi an-del Ga-bri-jel. od Bo-ga u
grad Na-za-ret, k jed-noj po-niz-noj
Di-vi-ci i k pra-voj Bož-joj služ-be ni-ci.
Doj-de u pri-pro-stu ku-ći cu. naj-de Ma-ri-
ju Di-vi-cu ko-joj ta-ko go-vo-ra-se
i ta-ko ju po-zdrav-lja-še.

Solo: Zdra-vo bu-di, o Ma-ri-jo.
Či-sta, po-niz-na Di-vi-co, mi-lo-
sti pu-na ne-be-ske, svr-hu pu-no-sti
an-del-ske.

b)

Pos-lan bi an-del Ga-bri-jel od Bo-ga u grad Na--za-ret
 kje-dnoj po-ni-znoj Dje-vi-ci. pra-voj Bož-joj služ-be-ni-ci.

27. Znano stvori Gospod

♩ = 93 cca

Zna-no stvo-ri Go -- spod, A -- le -- -- lu -- -- ja.
 Spa-se-ni-je svo -- -- je. A -- le -- lu -- -- ja --
 a -- -- -- a

28. Puna tuge

I. ♩ = 84 cca *Doloroso con affetto*

Pu-na tu-ge Maj-ka sta--še. bli-zu kri-ža
 ter pla-ka -- še. na svog Si--na gle--da-juć.
 II.
 O za--lo--stl. Maj--ko sve-- -- ta, ra-ne Si-na
 --- Tvo-ga pro-pe-- -- ta u sr--će nam po--sta-vi

III.

Solo: Ko-- je du-- še če -- mer- no-- sti. pu- na ja-- da i ža--
lo-- sti, mač pri-- o-- štri pro-- - stri- li.

29. Puče moj

Lugubre ♩ = 84 cca

Pu- če moj, što u- či- nih te- bi? I- li u čem o- ža-- lo-- -
stih te- - - be? Od- go-- - vo-- ri me- - - ni.
Pu- če moj. ja iz- ve- doh te- be iz zem- - - lje E- -
gip- - ta i po- to- pih Fa- ra- u- na u mo- . re Cr-- - lje - - no.
a ti me- ne na- po- ji spuž- - vom i oc-- - tom.
Solo: Pu- če moj. što u- či- nih te- bi. i- li u čem o- ža-- - lo - - -
stih te- - - be, od- go - - vo - - ri me - - - ni.

30. Slava, hvala i čast

a) $\text{♩} = 112$ cca

Sla-va, hva-la i čast Te - bi budi. ca - ru Hrs - te Is - ku - - - pi - te - - lju.

je - mu že o - tro - čas - ka - ja kra - so - ta spe - va: O - sa - na mi - - - lo - sti - - - vo.

b)

Sla-va, hva-la i čast Te - bi bu-di. ca - ru Hr - ste Is - ku - - - pi - te - - lju.

je - mu že o - tro - ča - ska - ja kra - so - ta spe - va: O - sa - na mi - - - lo - sti - - - vo.

c)

Sla-va, hva - la i čast Te - - bi bu - di itd.

31. Zdravo tilo Isusovo

$\text{♩} = 84$

Zdra - vo ti - lo Stvo - ri - te - - - lja.

an - - del - - - ska - ja pi - ča sve - - - ta.

Sopile: Ta - - - Ta - - - ta - - -

Solo: Zdra - - vo kr - - vi Spa - - - si - - - te - - - lja.

žel - - - no i s pu - - - no sve - - - ga svi - - - ta.

Sopile: Tan tan tan, tan tan tan, tan, tan, tan tan tan.

32. Sva časna

$\text{♩} = 184$ *Recitativo*

Sve-ta Ma-ri- je, pri-te- ci k ne- volj- - nim, po- mo- zi ma-lo- duš - - nim,
u- ti- ši pla- ču- - ćih, mo- li za lju- di, pro- si za kle- - ri, ho- da-
taj- stvuj za o- bet- ni pol- žen - - ski, da ču- ju svi Tvo- je po- ma - ga- ni- je, ih že
ko- liž- do štet tvo- je sve- to vo- spo- mi- na- - ni- je. Sva čas- na je - - si,
o Ma - ri- je, i ma - - će is - - toč- - -
ne ni- ma - (va) Te- bi o Ma - - ri- je.

Zapis
dr. Sokola Sva kras- na je- si, o Ma- ri- jo.

33. Pjevajmo, braćo kršćani

a) *andante*

Pje- vaj- mo, bra- ćo kr- šća- ni, pje- vaj- mo pje- smu ve- se - - lo
I- su- su Si - - nu Bož- je- mu, na- šem mi-- lom Spa- si- te- lju

b)

Pje- vaj - - mo, bra- - ćo krš - ća- ni, pje- vaj- mo pje- - -

smu ve- - - se- - - lo. I- su- su Si- - nu Bož- - je- mu, ^{xx} ^{xxx}

svo- jem mi- - lom Spa- - si- - te- - lju. ^{xxxx} I II

34. Prijdi Duše Stvoritelju

Prij- di Du- še Stvo-ri- te- - lju, mi- sli tvo- jih slug po- se- ti.

na- pl- ni viš- - nej mi- lo- - sti, što si je- že Ti sa- - tvo- ril.

(Usporedi sa "Svečani Slava")

Sa Sve- - - - tim Du- - hom, va sla- ve Bo- - ga O- ca A- men.

(Usporedi sa "Kyrie" iz mise "De angelis")

Ky-ri- - - e e - - - - le- i- son.

SUMMARY

During the isolated analysis of these melodies and later through a general analysis we got to the results that could clarify the problem of the Old Church Slavonic singing a little. Contrary to popular belief so far that it was just a simple syllabic succession, we have to ascertain that it contains rich melismatic tunes as well. As for the tonal basis of these tunes, they can be classified into three categories:

1. the melodies in a pure sopile scale (Istrian scale)
2. the sopile melodies with endings in D major (major endings)
3. the melodies in the manner of Old Church singing.

A special phenomenon is the tune "SANCTUS" in the mass for the dead as an example of bitonality, or perhaps the exchange of tonalities.

Free rhythm is one of the richest elements of this type of folk singing. It truly emphasizes music declamation of the text, forming an inseparable unit with it.

As a special feature of this region, we can point out many tunes in two versions, both festive and ordinary, which greatly reminds of the similar phenomenon in the melodic elements of the Gregorian chorale. It is worth mentioning that there are special tunes for epistle and gospel, which are very rich with melisma.

An important component of some melodies is a special chromaticism: the fourth-tone scale, which remarkably enriches music tissue with ornaments. There are many melodies of chorale origin which resemble one another. In such cases it would be necessary to find original tunes which may be saved in a local collection of used melodies.

One of the oldest remainders of medieval singing is certainly the melody "Glory, Gratitude and Honour" with its surprising accompaniment in the fourth, which clearly shows that it is as old as the medieval two-part singing in the parallel fourths, so called organum.

The instruments (two sopiles) are used in church only once a year (on Corpus Christi). They have a role of a prelude, interlude and postlude. They are specially tuned for that occasion so that the reeds are exchanged: from a thin sopile to a thick one and vice versa.